

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Charakteristika globálního rozvojového vzdělávání a jeho
možnosti v aplikaci na středních školách**

Závěrečná práce

Autor: Ing. Vojtěch Marek

Vedoucí práce: doc. PhDr. Radmila Dytrtová, CSc.

2021

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma:

Charakteristika globálního rozvojového vzdělávání a jeho možnosti v aplikaci na středních školách

vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědom, že na moji závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom, že odevzdáním závěrečné práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V dne

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Předně bych rád poděkoval svému zaměstnavateli, který mi poskytl prostor pro psaní této práce. Poděkování patří také doc. PhDr. Radmile Dytrtové, CSc., vedoucí práce, která mi i po čtyřech letech poskytla příležitost navázat na téma původní práce a dodala mi tak potřebnou oporu k dokončení rukopisu. V neposlední řadě bych rád poděkoval mé ženě, která mi byla oporou a pomohla mi i díky jejímu profesnímu zaměření socioložky se zpracováním výsledků dotazníkového šetření.

Abstrakt

Závěrečná práce byla zaměřena na charakteristiku globálního rozvojového vzdělávání (GRV) s důrazem na výuku na středních školách, formální ukotvení a na hlavní aktéry zapojené do spoluvytváření české pozice ve vzdělávání v otázkách globálních výzev. Dále byla v národním kontextu představena celosvětová koncepce globálních témat v rámci takzvaných cílů udržitelného rozvoje, Agendy OSN 2030. V práci byly představeny vybrané výukové metody zařazené do modelu třífázového učení a jejich aplikace v ukázce GRV dvouhodinové výukové jednotky pro střední školy.

V praktické části byla práce zaměřena na zjišťování potřeb učitelů středních odborných škol v oblasti globálních témat a průřezového tématu myšlení v evropských a globálních souvislostech. Do dotazníkového šetření se zapojilo 19 respondentů, učitelů středních odborných škol (SOŠ), z kvalitativních otázek vychází doporučení pro tvorbu metodických materiálů v oblasti GRV pro SOŠ. Tato doporučení se týkají možnosti začlenit GRV napříč všemi předměty, zaměření se v rámci nemateriálních didaktických prostředků na kooperativní metody oproti frontální výuce a strategii věnovat jednomu tématu GRV alespoň dvě vyučovací hodiny. Největší překážkou byla zmíněna vysoká míra požadavků na učitele v rámci kurikula.

Klíčová slova

globální rozvojové vzdělávání, metody výuky, střední škola

Abstract

This final thesis was focused on characteristics of Global Citizenship Education (GCE) with a special focus on institutional education of upper secondary schools. Formally, the stakeholders of the Czech Republic GCE of the last decades has been introduced. The scheme of Sustainable Development Goals – UN Agenda 2030 – was transferred into the national level. And some selected education methods have been introduced within so-called three-phase lesson format and its application in a presented model lecture.

The practical part of the thesis was focused on needs assessment of teachers on upper secondary schools (ISCED 3) on GCE topics and a formal crosscutting topic “GCE on the EU level” via online survey. The number of 19 teachers of Upper secondary vocational school responded and from the qualitative questions the following recommendations were found. The GCE topics are to be incorporated within each school subject, including vocational subjects. The focus on cooperation methods is a key element the global education and one topic should be thought 90 minutes or more. The biggest challenge for teacher not including GCE in their practice are the top-down formal requirements that must be fulfilled.

Keywords

Global Citizenship Education, Development Education, Education Methods, Upper Secondary Education (ISCED 3)

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1 Cíl a metodika	11
2 Představení globálního rozvojového vzdělání	12
2.1 GRV v kontextu České republiky	12
2.2 Analýza zprávy České školní inspekce o GRV	13
2.3 Představení globální problematiky v zahraničním kontextu	14
2.3.1 Cíle udržitelného rozvoje, Agenda OSN 2030	14
3 Metody výuky GRV	15
3.1 Aktivizační metody ve výuce	15
3.2 Analýza vybrané výukové jednotky GRV	18
3.2.1 Představení cílů a východisek výukové jednotky	18
3.2.2 Představení harmonogramu výukové jednotky	19
3.2.3 Využité metody ve výukové jednotce	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
4 Potřeby učitelů SOŠ v oblasti GRV	23
4.1 Charakteristika respondentů	23
4.2 Dotazníkové šetření	23
4.2.1 Témata GRV – má zkušenost, plánuje zařadit do výuky	24
4.2.2 Původ znalosti globálních témat	25
4.2.3 Četnost zařazování témat GRV do výuky	26
4.2.4 Systém výběru témat GRV do výuky	26
4.2.5 Informační zdroje a podklady pro výuku GRV	27
4.2.6 Organizační formy a metody výuky globálních témat	29
4.2.7 Výchovné oblasti, které rozvíjí GRV	30

4.2.8	Vhodná časová dotace pro výuku jednoho tématu	31
4.2.9	Předmětové zacílení globálních témat	32
4.2.10	Překážky ve výuce GRV	33
4.3	Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření	33
4.4	Vlastní doporučení	34
ZÁVĚR		35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		36
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKU.....		38
SEZNAM PŘÍLOH.....		39

ÚVOD

Prizpůsobit se změnám dnešního světa, vyznat se v množství často protichůdných informací a vyhodnotit, jak na nové situace správně reagovat, je podstatou globálního rozvojového vzdělávání (dále jen GRV). GRV je prostředek, jak se, díky současnému vědění, přiblížit k pochopení propojenosti dnešního světa a čelit jejím výzvám, jedná se o celoživotní vzdělávání. Na úrovni školy pomáhá žákům při pochopení globálních i lokálních souvislostí v jejich okolí, a dlouhodobě cílí na pozitivní změnu chování jedince k trvalé udržitelnosti. (MŠMT, 2018)

Formální ukotvení GRV ve strategických dokumentech

V kontextu školství se v České republice odkazujeme na klíčový dokument, který pojednává o strategii a sjednocuje pojem GRV. Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání 2018-2030 vznikla ve spolupráci aktérů, kteří se podílejí na formulaci GRV v České republice od roku 2008, v rámci vládního sektoru je garantem MŠMT a MZV, na úrovni neziskového sektoru je to zastřešující Fórum pro rozvojovou spolupráci (FoRS). Díky spolupráci zmíněných subjektů stavíme na zkušenostech státní správy i dlouhodobé práci neziskových organizací. Právě neziskový sektor je v této oblasti klíčovým hybatelem změn skrze aktivní práci s cílovou skupinou, učiteli a žáky a zajišťuje sdílení obsahu a popularizaci dílčích témat této oblasti, která je úzce navázána na takzvanou zahraniční rozvojovou spolupráci České republiky (ZRS ČR). Ze zahraničí se odkazujeme na takzvané Globální cíle, nebo také Agendu OSN 2030, určující společné cíle s termínem splnění do konce roku 2030. (MŠMT, 2018)

Důvodem úzkého výběru zaměření na metody výuky GRV na středních školách je záměr teoretické části popsat metody specifické pro výuku globálních témat, které jsou v tomto kontextu většinou metodami aktivizačními a vyžadují participaci žáků (Nádvorník a Volfová, 2004). Jedná se tak o aktivity primárně cílené na hodnotové a postoje změny, díky tomu se významná část GRV vztahuje na výchovné cíle (MŠMT, 2018). V této práci se však zaměřujeme na formální vzdělávání a ukazujeme je na příkladu výukové jednotky GRV pro SOŠ.

Praktická část práce je zacílená na zjišťování potřeb učitelů středních odborných škol v oblasti globálních témat. Navazujeme na dosavadní průzkumy a zaměřujeme se na

méně pokrytou oblast středního odborného vzdělávání, v rámci GRV. Formou dotazníkového šetření učitelé zodpovídají otázky týkající se (a) aktuálního stavu začleňování globálních témat do výuky a následně (b) vyjadřují své preference v klíčových vzdělávacích otázkách. Jedná se o kombinovanou formu kvantitativních a kvalitativních otázek. Parafrázovaný text původní zprávy z dotazníkové šetření (Marek, 2021) v praktické části je prací autora, závěry budou spolu s touto prací využity pro inspiraci při tvorbě metodických materiálů GRV pro učitele středních škol v České republice.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Hlavním cílem práce bylo představit výukové metody, s důrazem na aktivizační metody, uplatnitelné v rámci globálního rozvojového vzdělávání na středních školách (dále jen GRV). Dílčí cíle jsou (a) představit GRV, a poukázat na aktuální trendy v oblasti globální rozvojové problematiky, (b) popsat možnosti uplatnění těchto aktivizačních metod ve výuce na střední škole využitelných nejen v rámci výuky GRV. (c) Představit některé výukové jednotky GRV a popsat průběh a cíle této jednotky.

Metodika

Analýza a souhrn teoretických východisek GRV bude vycházet z rešerše dané problematiky. Tato rešerše bude vycházet z dostupných zdrojů v oblasti GRV převážně z kontextu České republiky. Zároveň bude obohacena o relevantní zahraniční zdroje týkající se převážně tematického obsahu GRV, který je ze své podstaty často přesahující naše hranice i kurikulární dokumenty.

Praktická část práce bude vycházet z dotazníkového šetření o potřebách učitelů v oblasti globálního rozvojového vzdělávání, které proběhlo v průběhu roku 2020 v rámci pracovní náplně zaměstnání autora práce. Díky tomu jsou výstupy z šetření prakticky využitelné a budou nadále představeny v rámci této práce.

2 Představení globálního rozvojového vzdělání

2.1 GRV v kontextu České republiky

Globální rozvojové vzdělávání v České republice začalo vznikat na institucionální úrovni spolu s legální obnovou občansky angažované společnosti v 90. letech 20. století. Klíčovým momentem v historii GRV v ČR je zpráva GENE (Global Education in Europe) z roku 2008, která reaguje nejen na reformu českého školství z roku 2005, ale poukazuje na roli jednotlivých subjektů zapojených do naplňování této strategie (Národní strategie GRV, 2008).

GRV se v České republice věnuje šesti tematickým oblastem dle strategie GRV 2018-2030. V následujícím textu jsou tyto oblasti vypsány a krátce představené.

- **Propojenost světa a vzájemná závislost** – rozhodnutí jednotlivce, komunity i státu má následky globálních rozměrů
- **Rozmanitost světa** – respekt k odlišnostem a vnímání podobností v rámci lidí, přírody a způsobu života
- **Životní prostředí** – potřeba zachování a zlepšení kvality života (planety, lidí i ekosystémů)
- **Chudoba a nerovnosti** – chápání nerovností a jejich principů, porozumění okolnostem chudoby (příčinám a důsledkům)
- **Lidská práva** – chápání univerzálního pojetí lidských práv, nutnosti pro rozvoj společnosti
- **Mír a řešení konfliktů** – chápání podstaty a vlivu problémů na rozvoj a životy lidí spojenou s rovností, spravedlností a práva

S ohledem na probíhající reformu českého školství, která nabídla nově školám prostor při tvorbě vzdělávacích plánů se v kurikulárních dokumentech objevují průřezová témata a klíčové kompetence, díky kterým je prostor i vzrůstající tlak na učitele, začleňovat do výuky témata týkající se mimo jiné i globálních témat. Formálně je tato oblast začleněná, v praxi je však často i po deseti letech, dle zprávy české školní inspekce z roku 2016, nedostatečně zastoupená (ČŠI, 2016).

Východiskem pro společnou snahu MZV, MŠMT a členských neziskových organizací Fóra pro rozvojovou spolupráci (FoRS) byla výše zmíněná zpráva GENE z roku 2008.

Na základě impulzu z Evropské Unie, potažmo Maastrichtské deklarace se GRV stalo nedílnou součástí zmíněných aktérů (UNESCO, 2016). MZV zařadilo GRV do své agendy a propojilo již fungující zahraniční projekty České rozvojové agentury s novým konceptem GRV skrze propagaci ZRS ČR. Díky tomu se podařilo nejen informovat veřejnost a žáky o humanitárních a rozvojových projektech pod záštitou České republiky, ale hlavně začleňovat díky dosavadní expertíze neziskových organizací témata GRV kvalifikovaně do výuky.

Další státní instituce, které se částečně zapojují do tvorby strategie GRV jsou MŠMT a z hlediska environmentální výchovy hraje významnou roli Ministerstvo zahraničních věcí (MŽP). V rámci těchto institucí se používají termíny výchova pro udržitelný rozvoj (VUR), globální rozvojové vzdělávání (GRV) a Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO). Pro přehlednost v následujícím textu budeme používat ustálený termín GRV a pro účel popisu pouze environmentální výchovy zkratku EVVO.

2.2 Analýza zprávy České školní inspekce o GRV

Česká školní inspekce vydala v roce 2016 zprávu o začleňování globálních a rozvojových tématech, které však z velké části vyhodnocují témata environmentální. Tato zpráva spojuje tři tematické okruhy (VUR, GRV a EVVO) do jedné skupiny.

- Při hlubší analýze vyplývá, že se na většině středních škol daří začleňovat průřezová témata díky environmentální výchově, přibližně polovina středních škol má oficiálně ustanoveného koordinátora EVVO (50,5 % středních škol), avšak zastoupení školního koordinátora GRV a VUR má 1,0 % středních škol (ČŠI, 2016, str. 17).
- Více než polovina středních škol používá ve výuce projekty nabízené neziskovými organizacemi. Z toho jsou globální témata začleněná z poloviny (51,5 %) těchto projektů, zatímco u EVVO se jedná o 77,6 % (ČŠI, 2016, str. 21).

Ze závěrů a doporučení z této zprávy vyplývá, že je nutné se více zaměřit mimo environmentální problematiku také na další širší globální a rozvojová témata a zahrnovat tak do výuky aktuální lokální a globální témata skrze podporu aktivizačních

metod výuky. Dále bylo doporučeno podporovat školení učitelů v oblasti GRV a VUR a pokračovat v zapojování škol do projektů neziskových organizací (ČŠI, 2016, str. 25).

2.3 Představení globální problematiky v zahraničním kontextu

V zahraničí je globální rozvojové vzdělávání historicky rozdělené do dvou hlavních proudů, v českém překladu jde o (a) globální výchovu (Global Education) a (b) rozvojové vzdělávání (Development Education). Případně, více konkrétně o (a) výchovu ke globálnímu občanství (Global Citizenship Education) a (b) vzdělávání k udržitelnému rozvoji (Education for Sustainable Development). Z obou těchto pojmů vychází termín globální rozvojové vzdělávání (GRV) v České republice. Díky dohodě v rámci zainteresovaných stran je u nás tento termín jednotně používán. (UNESCO, 2016; MŠMT, 2018)

Organizace UNESCO tyto termíny porovnává a sjednocuje ve své publikaci Global Citizens for Sustainable Development (UNESCO, 2016) a upevňuje díky tomu terminologii dané problematiky.

Na předchozího textu plyne, že termín GRV vychází ze základu jak (a) výchovy ke globálnímu občanství, tak i (b) vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Zmíněné okruhy (a) i (b) jsou součástí GRV v pojetí České republiky s odkazem na národní strategii GRV. (MŠMT, 2018)

2.3.1 Cíle udržitelného rozvoje, Agenda OSN 2030

V kontextu zahraničí je nutno představit klíčovou dohodu Organizace spojených národů (OSN) z roku 2015, která představuje 17 globálních cílů světového společenství do roku 2030. Jedná se o Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals), které někdy také představujeme jako takzvanou Agendu OSN 2030. Všech 17 cílů je tematicky provázaných s GRV a dílčí cíl 4.7 se přímo týká výchovy ke globálnímu občanství, potažmo GRV. (United Nations, 2014)

Tabulka 1 představuje jednotlivé cíle udržitelného rozvoje, Agendy OSN 2030

Tabulka 1: Cíle udržitelného rozvoje, Agenda OSN 2030

Cíl č.	Název cíle
Cíl 1	Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
Cíl 2	Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství
Cíl 3	Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
Cíl 4	Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny.
Cíl 5	Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
Cíl 6	Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi
Cíl 7	Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie
Cíl 8	Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
Cíl 9	Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace
Cíl 10	Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi
Cíl 11	Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
Cíl 12	Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu
Cíl 13	Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů
Cíl 14	Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje
Cíl 15	Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
Cíl 16	Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
Cíl 17	Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování

Zdroj: United Nations, 2014

3 Metody výuky GRV

3.1 Aktivizační metody ve výuce

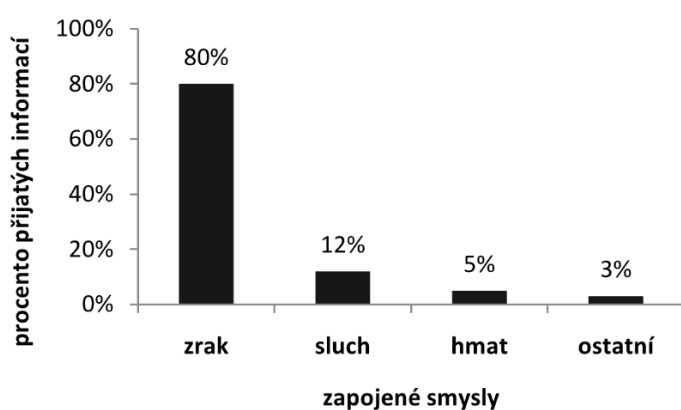
Aktivizační metody, v některé literatuře uváděné jako aktivizující, jsou metody ve výuce, kdy se u žáků aktivita projevuje chováním, konáním, nebo komplexním slovním projevem.

Maňák a Švec (2003, str. 105) představují aktivizující výukové metody jako „...postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební práce žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a

řešení problémů.“ Klíčovým prvkem je samostatná práce žáků a jejich spolupráce s učitelem na společném zadání, úkolu. Primárně cílíme oproti tradiční frontální výuce na posun žáků z role posluchačů do role účastníků na výuce.

Podle výzkumu smyslových receptorů ve výuce, dle Graf 1: **Experimentálně získaný podíl smyslových receptorů na příjmu informací** je podíl těchto receptorů následující, 80 % přijatých informací je zrakových, naproti tomu se u sluchu jedná o 12 %.

Graf 1: Experimentálně získaný podíl smyslových receptorů na příjmu informací

Zdroj: Geschvinder, Růžička and Růžičková, 1995

Aktivizační metody jsou pro účely této práce rozděleny do následujících kategorií podle možnosti využití ve výuce, a vychází z takzvaného třífázového modelu učení E-U-R. Třífázový model učení je vhodný především při osvojování nového učiva, které díky modelu uspořádáváme do souvislostí a propojujeme s vlastními zkušenostmi. (Hausenblas a Košťálová, 2006)

Model učení je sestaven ze tří po sobě jdoucích fází. (Hausenblas a Košťálová, 2006)

1. Evokace pracuje s prekoncepty žáků, v této první fázi výuky je proto nutné dát žákům prostor si uvědomit své dosavadní znalosti daného tématu a nezatěžovat je novými informacemi, případně odpověďmi, či řešeními otázek. Součástí evokace je i uvědomění si nejasností a formulování otázek z nich. Současně by mělo docházet k probuzení vnitřní motivace žáků se o tématu více dozvědět. Při evokaci tedy učitel do výuky zasahuje co nejméně, aby žákům nenabízel odpovědi. Součástí procesu učení by tak měl být takzvaný aha-moment, který činí z procesu učení příjemnou záležitost.

2. Uvědomění slouží k propojování nově nabytých informací s těmi, co si vybavili v evokaci. Klíčové je, aby žáci informace nejen přijímali, ale i přemýšleli, jak je zařadí do svých dosavadních znalostí. Nově poskytnuté informace od učitele mají být ucelené a poskytovat žákům prostor odpovědět si na předešlé otázky. V rámci této části výuky bychom měli nad procesem učení uvažovat formativně tak, abychom dali každému prostor stavět na vlastních počátečních dovednostech.
3. Reflexe je třetí fáze učení, která nabízí žákům vytvoření si vlastních závěrů z předchozích dvou fází. Probíhá proces formulace naučeného mezi žáky, pro účel uvědomění si rozdílnosti názorů a učení se tyto názory navzájem tolerovat. Jde tedy o formulaci nabytých informací se zařazením do širšího logického rámce, nikoliv stanovení závěrů učitele.

Tabulka 2: **Ukázky výukových metod podle třífázového modelu učení** představuje tyto tři fáze a nabízíme příklady metod, které je v těchto fázích možné použít. Výběr ukázkových metod vychází z metod využitých ve vybrané výukové lekci v kapitole 3.2 Analýza vybrané výukové lekce GRV.

Tabulka 2: Ukázky výukových metod podle třífázového modelu učení

Výuková fáze	Název metody	Popis metody
Evokace	Myšlenková mapa	Myšlenkovou mapu si lze představit jako prostorově znázorněný brainstorming. Pojmy jsou spojovány čarami s tématem mapy ve středu grafického prostoru. Je možné ji realizovat ve skupině, ve dvojici, nebo samostatně.
	Indicie	Metoda pracuje s fotografiemi, s titulky z novin, klíčovými slovy, nebo předměty. Žáci podle těchto indicií hádají téma nebo klíčový obsah hodiny, i indiciemi lze následně pracovat i v dalších fázích výukové jednotky.
Uvědomění	INSERT	INSERT je metoda, která se využívá při čtení textu s porozuměním. Žák přidává značky, zatrhnutí (pro známou informaci), mínus (pro nesouhlas s myšlenou), plus (pro souhlas s myšlenou) a otazník (k neznámé informaci). Poté probíhá následná diskuse a porovnávání.

	Simulační hra	Simulační hra se snaží o přiblížení reality žákům. Hra by se tam měla co nejlépe podobat realitě a poukazovat na souvislosti mezi hráči v simulovaných podmínkách hry. Klíčovým prvkem jsou definovaná pravidla, která je možné během hry měnit s ohledem na měnící se podmínky v reálném světě. Cílem je prožitek a porozumění okolností, které jsou součástí simulace. Na konci hry je důležité reflektovat nejdříve pocity a následně rozebrat herní situace.
Reflexe	Volné psaní	Metoda poskytuje prostor formou pár minutového psaní reagovat na předchozí obsah, proběhlé aktivity. Úkolem žáků je bez zastavení a úprav psát plynule na zvolené téma dle volného toku myšlenek. Závěrem je možné některé pasáže z napsaného textu žákem dobrovolně přečíst ostatním.
	Teploměr	Metoda umožňuje v lineárním prostorovou projekci názoru žáka na dané téma, kdy uprostřed je nula. Na krajích jsou pak odpovědi rozhodně ano/ne. Škálu je možné vytvořit v prostoru třídy (postavením žák vyjádří svůj názor), nebo například ve vertikálním směru každého žáka (ukázáním ruky nahoru, nebo dolů). Pro doplnění mohou žáci vysvětlit své stanovisko.

Zdroj: Nádvořník a Volfová, 2004; Hausenblas a Košťálová, 2006

3.2 Analýza vybrané výukové jednotky GRV

3.2.1 Představení cílů a východisek výukové jednotky

Vybraná vícehodinová výuková jednotka je určena pro žáky prvních a druhých ročníků středních škol s časovou dotací 90 min. Tematicky spadá do průřezových témat a je možné ji využít mezipředmětově. Téma lekce je zaměřené na **původ a plýtvání potravinami** a má následující výukové cíle.

- Žák si uvědomí souvislosti mezi produkcí potravin a čerpáním přírodních zdrojů na světě
- Žák zná některé příčiny a důsledky plýtvání jídlem
- Žák umí popsat kroky ke snížení plýtvání potravinami v každodenním životě

Klíčová východiska pro přípravu učitele jsou představena v Tabulka 3: Klíčová východiska k problematice plýtvání potravin.

Tabulka 3: Klíčová východiska k problematice plýtvání potravin

Východisko	Doplnění
Za potravinami se skrývají přírodní zdroje, výrobní faktory	voda, půda, lidská práce, energie, pohonné hmoty, hnojiva
1/3 vyprodukovaného jídla se nevyužije, znehodnotí	Jedná se o celosvětový podíl znehodnoceného jídla (produkce, přeprava, skladování, domácnosti)
Plýtvání jídla má své příčiny a důsledky	Příčinou může být nadměrná spotřeba, důsledkem například nerovnoměrná distribuce potravin, neudržitelnost produkce
Na světě žije více než 7,5 miliard lidí. V roce 2050 nás bude přes 9 miliard.	Pro udržitelnou produkci potravin musíme změnit způsob nakládání s přírodními zdroji. Jaké navrhuje řešení? Co pro to můžeme udělat my?

Zdroj: Agherzadeh, 2014; vlastní zpracování

Materiální didaktické pomůcky pro výuku

- Balicí papír na 4 velké postery určený pro skupinovou práci
- Nůžky, papírová lepenka
- Vytisknuté přílohy harmonogramu

3.2.2 Představení harmonogramu výukové jednotky

Následující tabulka představuje harmonogram, aktivity harmonogramu jsou děleny podle třífázového modelu učení.

Tabulka 4: Harmonogram výukové jednotky

Aktivita	Čas	Organizace výuky a didaktické pomůcky	Anotace
1. Úvod	10 min	- prezence žáků - uspořádání prostoru - křída, tabule	V úvodu se žáků zeptáme, jaké jídlo mají nejraději. Cílem aktivity je zapojit všechny žáků a představit téma výuky. Otázku je možné napsat na tabuli.
2. Evokace, Odkud pochází potraviny?	10 min	- rozmístění názvů států do prostoru třídy	Po třídě rozmístíme názvy států. Žáci tipují, odkud pocházejí různé

		<ul style="list-style-type: none"> - představení zadání žákům - navázání na cestu potravin a představení možností dopravy k nám. 	druhy ovoce a zeleniny. Vyzveme studenty, aby se postavili k názvu státu, ze kterého pochází (Banány, rajčata, hroznové víno, jahody)
3. Uvědomění, Jak potraviny putují po světě?	20 min	<ul style="list-style-type: none"> - tabule, flip - rozdělení žáků do čtyř skupin - rozdání informačních textů, Příloha 1 harmonogramu - představení živých obrazů - reflexe, vypsání otázky 	Cílem je žáky seznámit s potravinovým řetězcem (pěstování a sklizeň, doprava, supermarket). Žáci tvoří živé obrazy dle uvedeného zadání v příloze harmonogramu. Ostatní hádají, co obraz znázorňuje, skupina, jež živý obraz předváděla, doplní důležité informace z textu.
4. Uvědomění, Kam pokračuje jídlo z obchodů?	10 min	<ul style="list-style-type: none"> - rozdělení žáků do pěti skupin - rozdání obrázků potravin (obiloviny, ovoce a zelenina, mléko, maso, ryby) - obrázek koše a talíře - informace o plýtvání komodit na tabuli. 	Cílem je získat přehled o tom, kolik jídla se na světě během jednoho roku vyhodí. Skupiny na talíř lepí podíl surovin, který se sní, druhou část dají na obrázek koše. Část, kterou sníme, nalepí na talíř. Část, kterou vyhodí, umístí doprostřed třídy.
5. Uvědomění, Co bychom měli vědět předtím, než je vyhodíme?	30 min	<ul style="list-style-type: none"> - postery pro 4 skupiny žáků - informace o komoditách (jablko, krajíc chleba a steak I a steak II) Příloha 2 harmonogramu - výstupy aktivity rozvěsíme po třídě po skončení výuky 	Žáci znají souvislosti mezi plýtvání potravin. Žáci prostudují informace o 4 komoditách a vytvoří reklamu na jednotlivé potraviny formou kresleného posteru. Cílíme na seznámení spolužáků se zajímavými fakty o dané komoditě a motivování lidí k tomu, aby komoditu nevyhazovali.
6. Reflexe	10 min	<ul style="list-style-type: none"> - metodou diskuse uzavřeme téma plýtvání potravin. 	Jaké informace vás překvapily? Co jste věděli/nevěděli o potravinách? Jak můžeme

		- ptáme se na uvedené otázky	plýtvání jídlem předcházet? Co by se mohlo ve škole a ve vašem okolí dělat jinak? Co by se mělo vaše okolí o plýtvání potravinami dozvědět?
--	--	------------------------------	---

Zdroj: vlastní zpracování¹

3.2.3 Využití metody ve výukové jednotce

Následující text představuje využití výukové metody ve dvouhodinové výukové jednotce s tématem plýtvání potravin. Metody z Tabulka 4: **Harmonogram výukové jednotky** jsou okomentovány s odkazem na přehled výukových metod v Tabulka 2: **Ukázky výukových metod podle třífázového modelu učení.**

1. Úvodní aktivita cílí na aktivizaci všech žáků třídy skrze úvodní otázku týkající se tématu výuku, které je skrze tuto aktivitu představeno.
2. Evokace využívá prvky metody indicie a cílí tak na představení tématu skrze použití klíčových slov, komodit, a propojení pohybového zapojení při tipování žáků, odkud které potraviny pocházejí. Každý žák se tak musí v situaci jmenování komodity rozhodnout, na který název státu si stoupne, díky tomu se zapojují všichni žáci třídy.
3. Inscenační metoda použitá v aktivitě „Jak potraviny putují ve světě?“ je zaměřená na představení tématu skupinami žáků formou živého obrazu, navazuje tak na Aktivizační metody ve výuce z kapitoly 3.1, kde je kladen velký důraz na zapojení žáků do procesu učení. Díky tomu jsou žáci v roli pedagoga, při představování doplňujících informací o tématu.
4. Práce s fotografiemi potravin využívá prvky metody indicie, práce ve skupinách je obohacena informacemi z tabule o plýtvání a graficky znázorněna na podílu části, která se vyhodí a která se využije. Tato metoda je díky využití zraku efektivní metodou výuky dle (Geschvinder, Růžička a Růžičková, 1995), viz Graf 1: Experimentálně získaný podíl smyslových receptorů na příjmu informací.

¹ aktivita vychází z interního materiálu organizace ADRA, o.p.s. a pro účely této práce byla poskytnuta autorovi a přepracována, vychází však z interních podkladů nabízených výukových lekcí pro SŠ

5. Práci na tvorbě reklamy je možné přirovnat k simulaci práce v marketingovém týmu na propagaci kampaně proti plýtvání. V druhé části aktivity pak prezentují své postery a staví se do role řečníka, díky tomu jsou schopni svůj prožitek fixovat a posléze zařadit do souboru svých dovedností.
6. Na závěr probíhá shrnutí předchozích fází výukové jednotky, v rámci evokace žáků pokládáme otázky cílené na utřídění informací. Součástí reflexe je prostor pro sdílení nově nabytých informací mezi žáky metodou diskuse, případně doplnění metodou teploměru, která je popsána v Tabulka 2.

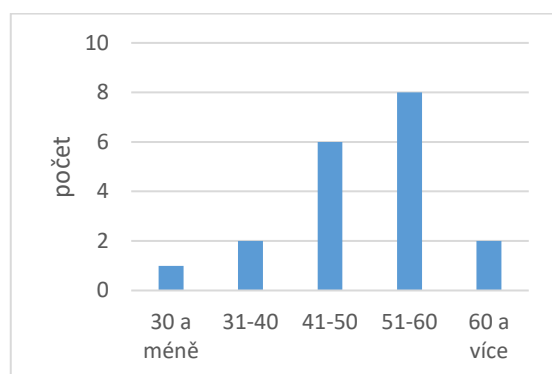
PRAKTICKÁ ČÁST

4 Potřeby učitelů SOŠ v oblasti GRV

4.1 Charakteristika respondentů

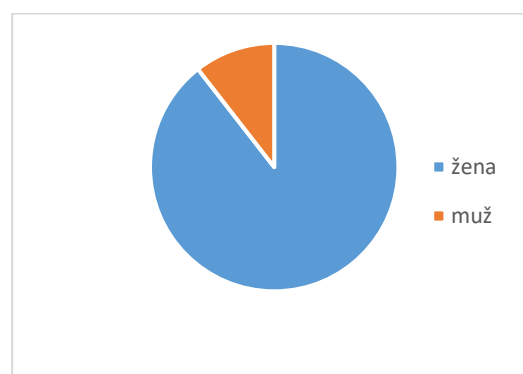
Respondenti dotazníkového šetření jsou učitelé z praxe, kteří byli ochotni dobrovolně zodpovědět dotazník o potřebách učitelů středních odborných škol (SOŠ) v oblasti GRV. Graf 2 a Graf 3, představuje sociodemografické údaje respondentů na základě identifikačních otázek.

Graf 2: Věk respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 3: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Dále se dají respondenti rozdělit podle volby na základě větvení dotazníku, více viz Obrázek 1: **Větvení dotazníku**, a dělíme je do následujících tří kategorií.

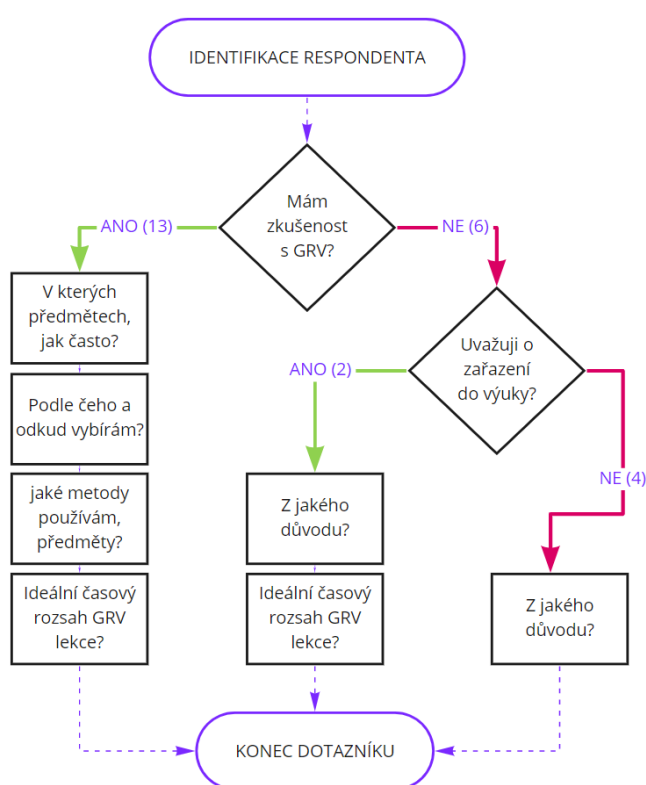
1. Má zkušenost s GRV v rámci své učitelské praxe (13 respondentů)
2. Nemá zkušenost s GRV, ale uvažuje o zařazení témat do výuky (dva respondenti)
3. Nemá zkušenost s GRV a neuvažuje o zařazení témat do výuky (čtyři respondenti)

4.2 Dotazníkové šetření

V druhé polovině roku 2020 proběhlo dotazníkové šetření pro účel zjištění potřeb učitelů SOŠ v oblasti GRV. Dotazník byl rozeslán na adresy středních odborných škol

skrze databázi veřejných kontaktů MŠMT (2021) na střední odborné školy (přes 1500 oslovených). Celkový počet respondentů SOŠ je 19 (kód L, M a E, H), z toho jsou tři respondenti učitelé gymnaziálního vzdělávání (kód K) součástí kontrolní skupiny, dle KKOV klasifikace (NÚV, 2015). Výsledky šetření nejsou z kvantitativního hlediska reprezentativní. Přínos těchto výsledků však spatřujeme převážně v kvalitativních odpovědích, s ohledem na významnou část dotazníku zaměřenou na víceslovní odpovědi. (Marek, 2021)

Obrázek 1: Větvení dotazníku

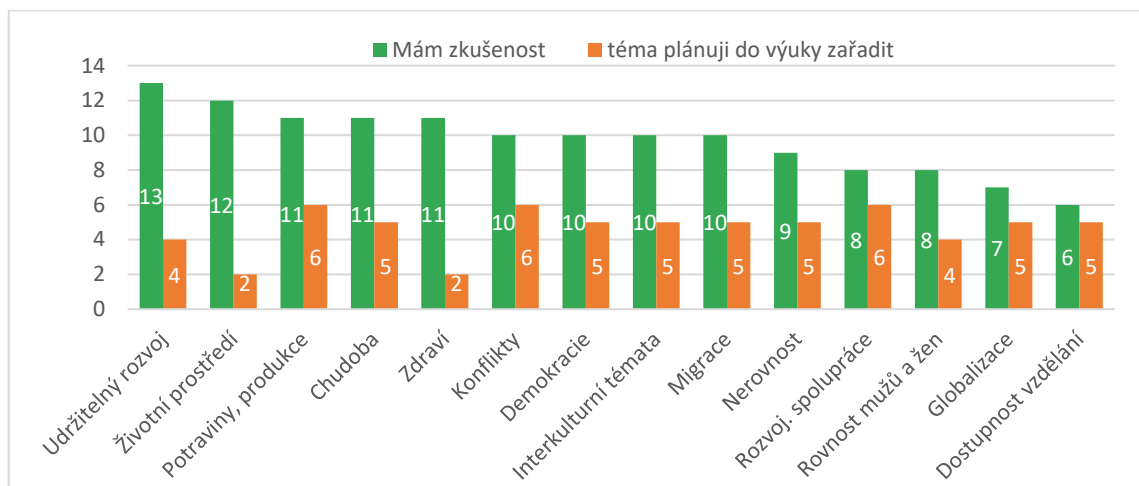
Zdroj: Marek, 2021

Následující podkapitoly představují odpovědi na jednotlivé soubory otázek, které jsou řazeny dle chronologie otázek dotazníku a/nebo podle přidružení otázek dle tématu daného souboru.

4.2.1 Témata GRV – má zkušenost, plánuje zařadit do výuky

Znění otázek: S jakými tématy výuky o globálních souvislostech / globálního rozvojového vzdělávání již máte zkušenost a/nebo plánujete jejich zařazení?

Graf 4: Témata GRV – má zkušenost, plánuje zařadit do výuky

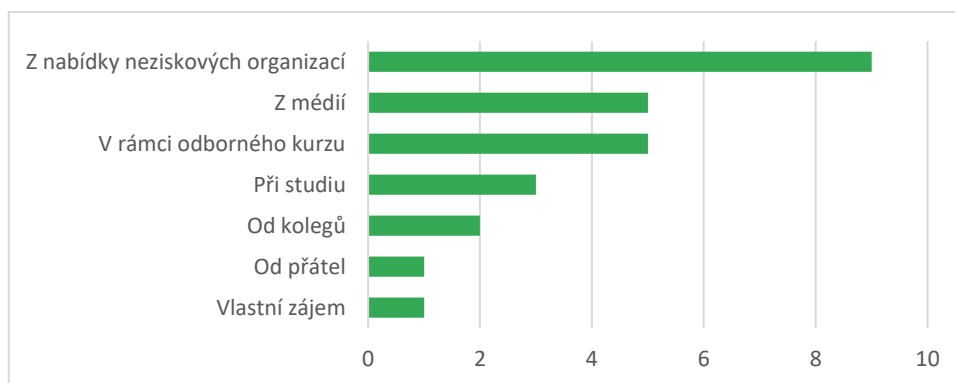
Zdroj: vlastní zpracování

Závěr otázky: „V kategorii „Mám zkušenost“ jsou zastoupena všechna témata, podobně jako plánování zařazení témat do výuky. Nejvíce zkušeností mají respondenti s tématy: udržitelný rozvoj, životní prostředí, potraviny, produkce, zdraví a chudoba. Kategorie dostupnost vzdělání a globalizace jsou zastoupeny nejméně z hlediska zkušeností. Nedá se však vyvodit žádné zcela nepokryté téma, proto je možné se zaměřit na kteroukoliv z oblastí. (Marek, 2021)“

4.2.2 Původ znalosti globálních témat

Změní otázky: Při jaké příležitosti jste se poprvé setkal/a s tématy globálního rozvojového vzdělávání/globálních témat/souvislostí?

Graf 5: Původ znalosti témat GRV

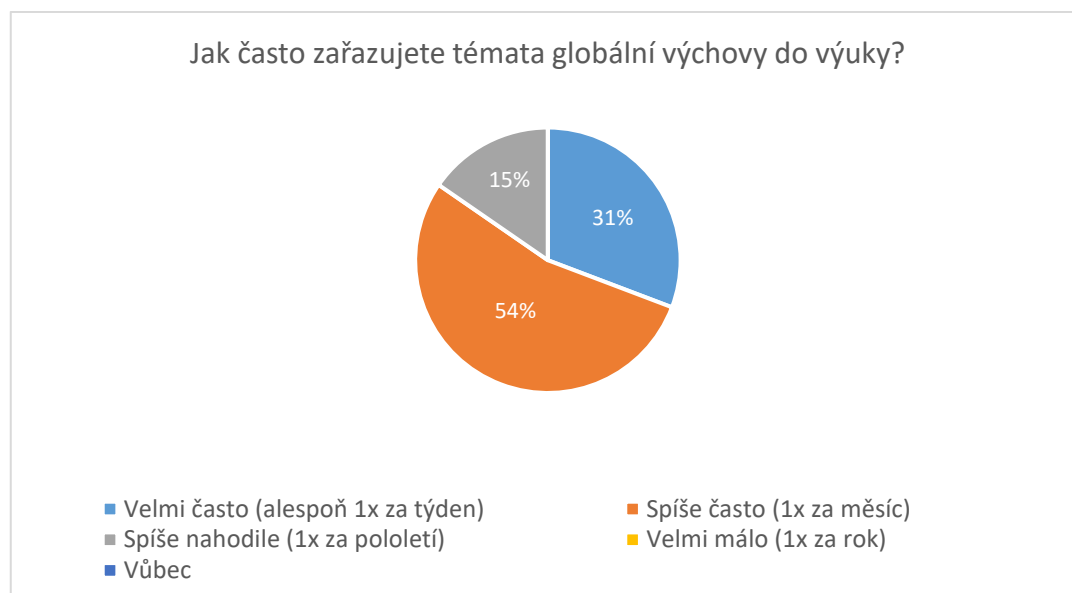
Zdroj: vlastní zpracování

Závěr otázky: „Nejvíce je zastoupena odpověď ‚Z nabídky neziskových organizací‘. Zároveň předpokládáme, vzhledem k potenciálně spřízněným respondentům, že se nemusí jednat o obecnou skutečnost. (Marek, 2021)“

4.2.3 Četnost zařazování témat GRV do výuky

Znění otázky: Jak často zařazujete témata globální výchovy do výuky?

Graf 6: Četnost zařazování témat GRV do výuky

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr otázky: „Nejvíce respondentů uvedlo, že témata GRV zařazují 1x za měsíc. (Marek, 2021)“

4.2.4 Systém výběru témat GRV do výuky

Znění otázky: Podle čeho vybíráte, která témata do výuky zařadit?

Graf 7: Systém výběru témat GRV do výuky

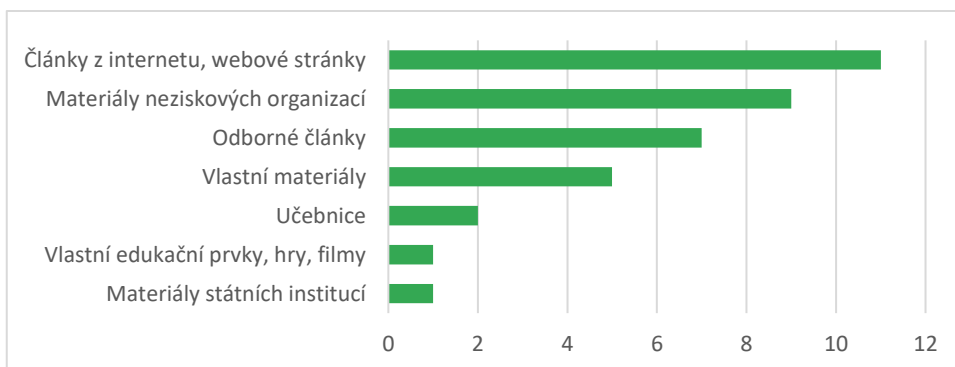
Zdroj: vlastní zpracování

Závěr otázky: „Respondenti vybírají témata do výuky nejvíce v návaznosti na aktuální dění. (Marek, 2021)“

4.2.5 Informační zdroje a podklady pro výuku GRV

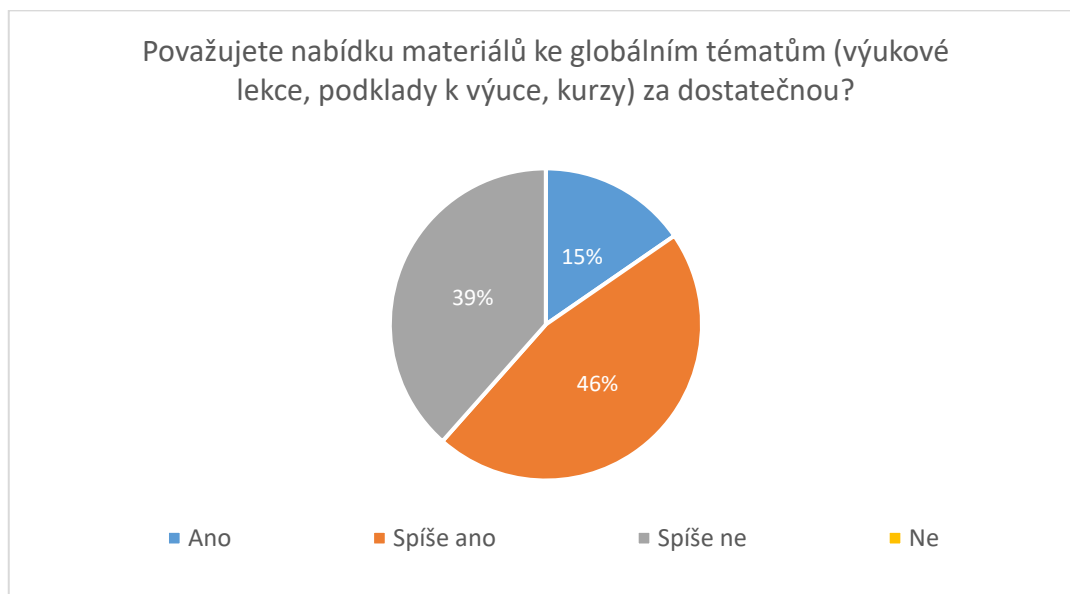
Znění otázky: Jaké materiály využíváte při výuce globálních témat a považujete nabídku materiálů za dostatečnou?

Graf 8: Informační zdroje a podklady pro výuku GRV – zdroj

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 9: Informační zdroje a podklady pro výuku GRV - dostupnost

Zdroj: Marek, 2021

Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku, citace vybraných respondentů (Marek, 2021):

pokud si materiály vyhledávám, nemám ucelený přehled, nejsem si jistá odborností a pravdivostí nalezených údajů

Dostupných materiálů je mnoho, stačí je najít (Člověk v nouzi, Občankáři, Společenské vědy, mnohé neziskovky, pedagogické fakulty, Divadlo Fórum, ...). Navíc učitelé ZSV jsou velmi sdílní.

S výjimkou úložišť na Wikiverzitě (na jejichž vzniku jsem se často podílel) nepoužívám téměř žádné materiály vytvářené přímo jako materiály pro výuku, ale spíše přímo tematické publikace neziskových organizací, odborné weby a texty atd. Tedy, pro mé účely je toho dost, ale není to nabídka výukových materiálů v pravém smyslu slova.

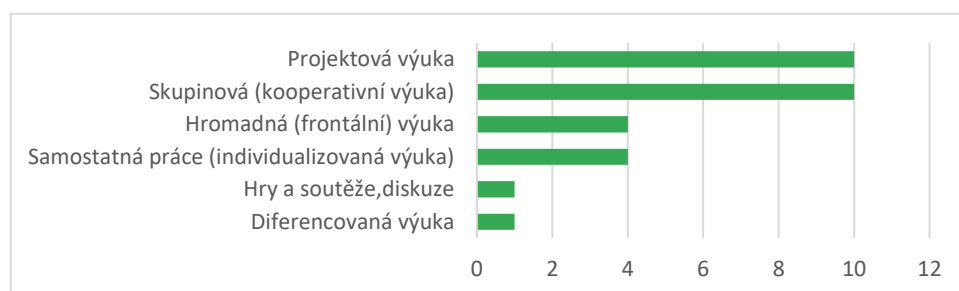
Závěr otázky: „Respondenti nejčastěji využívají články z internetu, zároveň ale upozorňují na neucelený přehled a nejasnost v pravdivosti. Cituji „pokud si materiály vyhledávám, nemám ucelený přehled, nejsem si jistá odborností a pravdivostí nalezených údajů“. Většina respondentů (61,5 %) považuje nabídku materiálů ke GRV za dostatečnou. Dále uvádějí, že je zdrojů mnoho, když víme, kde hledat, i když se

nejedná o výukové materiály „v pravém slova smyslu“. Ukazuje se výhoda sdílení a síťování např. u učitelů ZSV. (Marek, 2021)“

4.2.6 Organizační formy a metody výuky globálních témat

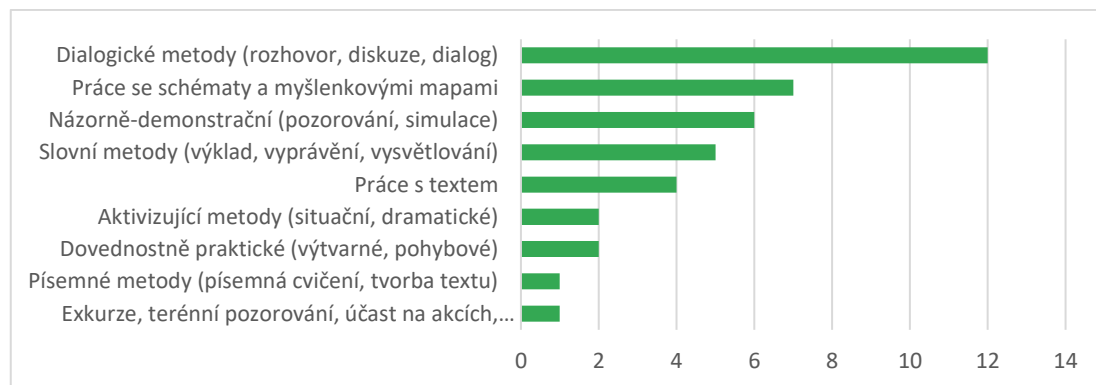
Znění otázky: Jaké organizační formy a metody využíváte při výuce globálních témat?

Graf 10: Organizační formy výuky globálních témat

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 11: Organizační metody výuky globálních témat

Zdroj: vlastní zpracování

Své předchozí odpovědi prosím zdůvodněte, citace vybraných respondentů (Marek, 2021):

Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída -tabule -frontálně.

Nutné je maximální zapojení studentů a zároveň procvičování dovedností čtenářské a mediální gramotnosti, dále argumentační dovednosti (ústní i písemné).

Dialog je důležitý, protože objasňuje postoje, doplňuje informace, názornost je důležitá jako prostředek k upoutání pozornosti a zájmu žáků, práce s textem slouží jako podklad k vyučování a zdroj informací.

Závěr otázky: „Z organizačních forem jsou nejvíce zastoupeny projektová a skupinová výuka. U výukových metod se jedná převážně o kooperativní metody. Zároveň to jsou dle respondentů nejvíce zastoupené metody, ne však jediné. Aktivizace napomáhá učení, cituji „Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída -tabule -frontálně“. (Marek, 2021)“

4.2.7 Výchovné oblasti, které rozvíjí GRV

Znění otázky: Jaké kompetence, hodnoty a postoje podle Vás rozvíjí výuka globálních témat a souvislostí / globálního rozvojového vzdělávání?

Citované odpovědi vybraných respondentů (Marek, 2021):

Spolupráce, tolerance, angažovanost.

Kompetence k řešení problémů, komunikativní a sociální kompetence.

Kompetence k občanství, k socializaci, k rozvoji kritického myšlení.

Aktivní přístup k životu, sounáležitost všeho živého, komplexní pohled na problémy planety.

Dovednost zamyslet se a zaujmout postoj k rozmanitým problémům.

Postoje ke společnosti, k politice, vztahy mezi lidmi, emoce, etiku, hodnotové nastavení.

Kompetence vlastního úsudku a racionálního využívání zdrojů, kompetence pochopení řešení globálních problémů současnosti, komplikovanost správných řešení, participace.

Primárně obecně osobnostní a občanské, sekundárně odborné podle tématu.

Odpovědnost, vděčnost, sounáležitost, solidarita.

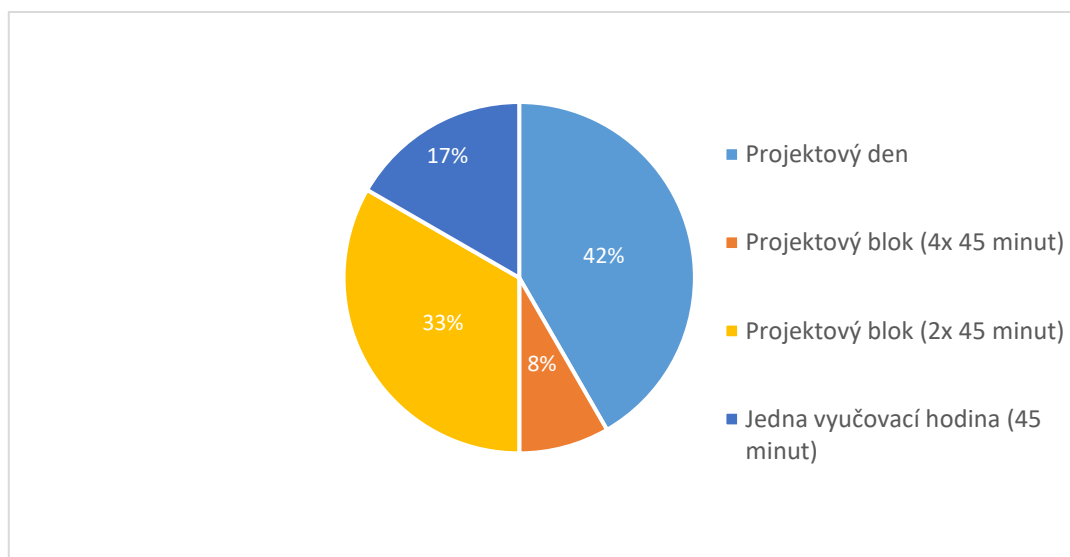
Kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální, občanské i pracovní.

Ochrana životního prostředí, tolerance, prevence nežádoucího chování

Závěr otázky: „Otázka kompetencí ve výuce je pro respondenty významná v GRV tématech, zahrnuje hodnotové nastavení a dotýká se výchovných cílů ve vzdělávání. (Marek, 2021)“

4.2.8 Vhodná časová dotace pro výuku jednoho tématu

Graf 12: Vhodná časová dotace pro výuku jednoho tématu

Zdroj: vlastní zpracování

Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku, citace vybraných respondentů (Marek, 2021):

Je to časově náročné, takovému tématu věnujeme zpravidla 2–3 po sobě následující vyučovací hodiny.

Vyučovací hodina je příliš krátká na to, aby se komplexně a náležitě probralo dané téma. S tématem je potřeba pracovat jinak než jen metodou frontálního výkladu. A to chce svůj čas.

Témata jsou velmi široká, proto je třeba jim věnovat dostatek čas bez přerušení.

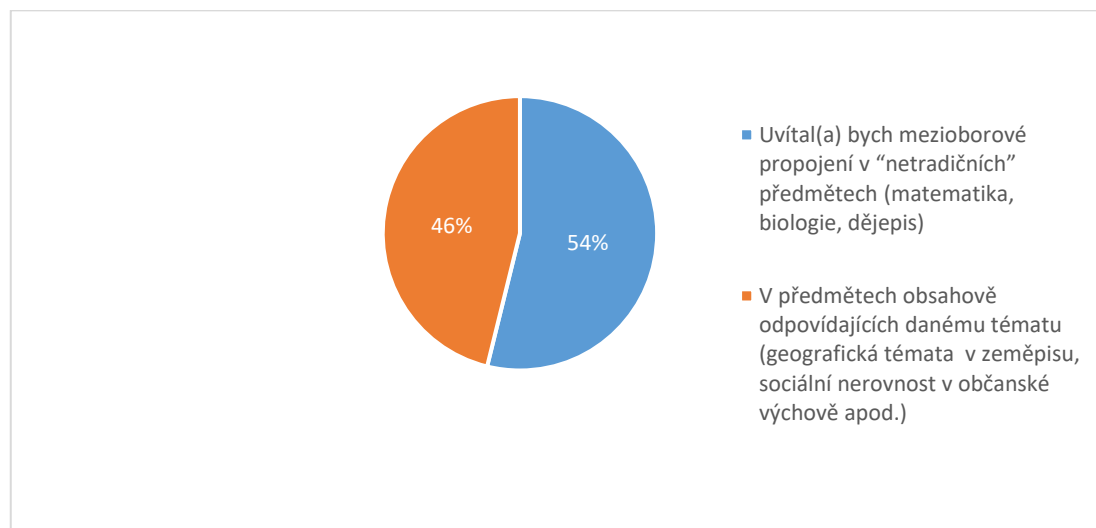
Více času, více forem.

Závěr otázky: „Nejvíce je zastoupena výuka na dvě vyučovací jednotky a více, cituji „*Vyučovací hodina je příliš krátká na to, aby se komplexně a náležitě probralo dané téma*“. Zároveň je však kladen důraz, pro obhájení delší časové dotace, na rozmanitost organizačních forem, a návrh o rozfázování GRV témat do více navazujících bloků. (Marek, 2021)“

4.2.9 Předmětové zacílení globálních témat

Znění otázky: V jakých předmětech by měla být globální témata podle Vás vyučována?

Graf 13: Předmětové zacílení globálních témat

Zdroj: vlastní zpracování

Uveďte prosím konkrétní předměty (Marek, 2021):

Jedná se o zcela zásadní součást kurikula, která by měla být vyučována napříč všemi předměty, pokud by s tím byli vyučující srozuměni a dokázali z toho vytěžit pozitivní přínos pro svoji práci.

měla by probíhat napříč všemi předměty

Propojit je možno libovolné předměty, když se to dobře připraví (v biologii se proberou ekologické souvislosti, v dějepisu historické atd., v matematice se

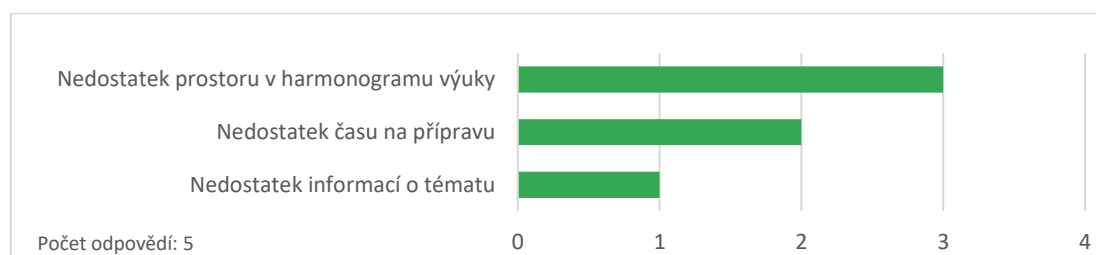
zpracují statistická data, informatika a český jazyk se využijí při výrobě výstupů atd.).

Závěr otázky: „GRV by mělo být zastoupeno ve všech předmětech průřezově a je tak možno učinit i napříč odbornými předměty, cituji „*Jedná se o zcela zásadní součást kurikula, která by měla být vyučována napříč všemi předměty*“. (Marek, 2021)“

4.2.10 Překážky ve výuce GRV

Znění otázky: Pokuste se prosím identifikovat největší překážky, proč se Vám to nepodařilo.

Graf 14: Překážky ve výuce GRV

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr otázky: „Největší překážkou ve výuce je uváděný nedostatek času, jde tedy o reakci na množství látky, kterou musí učitel probrat. (Marek, 2021)“

4.3 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

V samostatné zprávě o dotazníkovém šetření autor práce uvádí následující závěry.

- „Všechna témata GRV jsou zastoupena v praxi i v požadovaných tématech učiteli. Z šetření se nedá vyvodit žádné významně méně obsažené téma GRV.
- Nejvíce respondentů v oblasti GRV čerpá z nabídky neziskových organizací. Zdrojem materiálů jsou nejčastěji články z internetu a vzdělávací internetové portály. Většina respondentů (62 %) považuje nabídku materiálů ke GRV za dostatečnou. Nejedná se však vždy o výukové materiály pedagogického charakteru.

- Četnost zařazení GRV do výuky je nejčastěji jedenkrát za měsíc a jedná se o témata spojená s aktuálním děním u nás či ve světě. Se zastoupením ve všech předmětech průřezově, a je tak možno učinit i napříč odbornými předměty.
- Největší překážkou ve výuce je uváděný nedostatek času, jde tedy o reakci na množství látky, kterou musí učitel probrat. Nejvíce je zastoupena výuka na dvě vyučovací jednotky a více.
- Kooperativní metody jsou nejvíce používané a zároveň nejvhodnější pro výuku GRV. Zároveň je kladen velký důraz na naplňování výchovných cílů týkajících se hodnotového nastavení žáků. Dále je kladen důraz na rozmanitost organizačních forem, a návrh na rozfázování GRV témat do více navazujících bloků. (Marek, 2021)“

4.4 Vlastní doporučení

„Díky těmto výroky se nám podařilo vyvodit, že témata GRV probíraná v odborných předmětech se zdaleka neliší od všeobecně vzdělávacích. Máme tak oporu v tom, že je GRV možné zařadit do výuky průřezově napříč všemi předměty. Zároveň jsme získali větší přehled o organizačních požadavcích učitelů (četnost lekcí, časová dotace, formy a metody výuky) a v neposlední řadě víme, jaké jsou nejčastější překážky učitele zařazovat GRV do výuky.

Závěrem bych rád citoval jednoho z respondentů, *„Vše aktivizující je dobré, jen nedopustit výuku křída - tabule - frontálně“*. (Marek, 2021)“

ZÁVĚR

Závěrečná práce s názvem „Charakteristika globálního rozvojového vzdělávání a jeho možnosti v aplikaci na středních školách“ se zabývala představením kontextu GRV v České republice a samostatně ve světě z hlediska vývoje posledních dekád a představila hlavní aktéry, které přispěly v procesu implementace GRV nejen ve vzdělávání. V teoretické části byla v návaznosti představena výuková jednotka GRV spolu s představením vybraných aktivizačních výukových metod třífázového modelu učení.

V praktické části jsme se věnovali tématu potřeb učitelů SOŠ v oblasti výuky globálních témat. S přihlédnutím ke kvalitativním odpovědím jsme dospěli ke třem hlavním závěrům. Témata GRV je možné podle učitelů začleňovat napříč všeobecně vzdělávacími i odbornými předměty díky zařazení do průřezových témat. Z nemateriálních didaktických prostředků učitelé upřednostňují kooperativní metody oproti tradičnímu frontálnímu pojetí výuky a časová dotace na jedno téma vychází v prospěch dvou a více vyučovacích jednotek. Největší zmíněnou překážkou ve výuce GRV je míra požadavků na učitele v rámci kurikula.

Teoretická východiska kontextu GRV u nás i v zahraničí a praktická část ve formě dotazníkového šetření přispěla k jednotnému ucelení tématu s potenciálem zjištění využití při tvorbě metodických podkladů pro učitele středních škol.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

AGHERZADEH, M., INAMURA, M. and JEONG, H. *Food Waste Along the Food Chain*, OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers No. 71, No. 71, p. 29.

GESCHWINDER, Jan, Evžen RŮŽIČKA a Bronislava RŮŽIČKOVÁ. *Technické prostředky ve výuce*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. 57 s. ISBN 8070675845.

HAUSENBLAS, O.; KOŠŤÁLOVÁ, H. *Co je E-U-R. Podrobněji k fázi uvědomění si významu informací*. *Kritické listy*, 2006, roč. 6, č. 23, s. 57–59., 6(26), pp. 57–59. ISSN 1214-5823

MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 223 s. ISBN 80-7315-039-5.

NÁDVORNÍK, O.; VOLFOVÁ, A. *Společný SVĚT: Manuál globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni - společnost při ČT, o. p. s., 2004. 322 s. SBN: 80-903510-0-X

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ČŠI. *Tematická zpráva 2016: Vzdělávání v globálních a rozvojových tématech v základních a středních školách*. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematicke_zpravy/2016_TZ_globalni_rozvojova_temata.pdf.

GENE. *Národní zpráva o GRV*. 2008. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.globalnirozvojovevzdelavani.cz/co-je-grv/oficialni-dokumenty-cr.html?download=4>.

Marek, V. *Zpráva dotazníkové šetření ADRA*. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://adra.cz/file/2583>.

MŠMT. *Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech 2018–2030*. 2018. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z:
https://www.mzv.cz/file/3418207/Strategie_GRV_2018_2030.pdf

MŠMT. Adresáře školských institucí. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z:
<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/adresare-skolskych-instituci>

NÚV. *Nová klasifikace ISCED 2011*. 2011. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z:
<http://www.nuv.cz/isced>.

UNESCO. *Global Citizens for Sustainable Development Schools in Action*. 2016. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z:
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246352>

United Nations. Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals. p. 24. 2014. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z:
http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1579SDGs_Proposal.pdf.

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKU

Tabulka 1: Ukázky výukových metod podle třífázového modelu učení	17
Tabulka 2: Klíčová východiska k problematice plýtvání potravin	19
Tabulka 3: Harmonogram výukové jednotky	19
Graf 1: Experimentálně získaný podíl smyslových receptorů na příjmu informací ..	16
Graf 2: Věk respondentů.....	23
Graf 3: Pohlaví respondentů	23
Graf 4: Témata GRV – má zkušenost, plánuje zařadit do výuky	25
Graf 5: původ znalosti témat GRV	25
Graf 6: Četnost zařazování témat GRV do výuky	26
Graf 7: Systém výběru témat GRV do výuky.....	27
Graf 8: Informační zdroje a podklady pro výuku GRV – zdroj.....	27
Graf 9: Informační zdroje a podklady pro výuku GRV - dostupnost	28
Graf 10: Organizační formy výuky globálních témat.....	29
Graf 11: Organizační metody výuky globálních témat.....	29
Graf 12: Vhodná časová dotace pro výuku jednoho tématu.....	31
Graf 13: Předmětové zacílení globálních témat.....	32
Graf 14: Překážky ve výuce GRV	33
Obrázek 1: Větvení dotazníku	24

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Harmonogramu – Informace o řetězci potravin

Příloha 2: Harmonogramu – Informace k potravinám

Příloha 3: Vzor dotazníku

Příloha 1: Harmonogramu – Informace o řetězci potravin

1) Pěstování na poli

- *Instrukce: Vytvořte obraz pole, které je zavlažováno, práškováno, pracují na něm lidé.*

Pěstitelé používají těžkou techniku, aby připravili velkou rozlohu půdy na pěstování jedné plodiny. Používají toxické postřiky a hnojiva. Chemikálie znečišťují vodu a půdu v okolí. Dopládá na to hlavně místní drobní farmáři.

- *Víte, že zásoby vody na Zemi představují 1,4 miliardy km³? Že z toho je jen 1% sladké vody pro lidskou spotřebu? 70 % z ní se využije pro zemědělské účely.*
- *Věděli jste, že na celé planetě žije v současnosti 780 miliónů lidí, kteří nemají přístup k pitné vodě a více než 2,5 miliardy lidí má vody nedostatek?*

2) Sklizení

- *Instrukce: Vytvořte obraz pole, na kterém probíhá sklizeň. Ke sklizení farmy až na výjimky využívají stroje. Pracovníci např. na banánových nebo ananasových plantážích mnohdy nemají ochranné pomůcky a nedostávají odpovídající mzdu. Ovoce dozrává až při přepravě.*
 - *Víte, že 168 milionů dětí musí pracovat? To představuje 11 % všech dětí na světě. Děje se tak i proto, že jejich rodiče nemohou svoji práci rodinu uživit. Celkem 59 % dětí pracuje v zemědělství. Například na kakaových plantážích v západní Africe pracuje až 2 miliony dětí.*

3) Doprava

- *Instrukce: 1) Vytvořte obraz letiště, na kterém probíhá transport potravin
2) Vytvořte obraz kamionu, který rozváží potraviny do obchodů*

Potraviny cestují ke spotřebiteli letadly, kamiony, vlaky i loděmi v několika etapách na velké vzdálenosti. Doprava vytváří emise CO₂ a přispívá ke změnám klimatu. Ty dopadají nejhůře na drobné farmáře v chudých zemích, protože prudké zvraty počasí ohrožují jejich úrodu a živobytí.

- *Věděli jste, že každý rok narůstají emise CO₂ o 3%?*
- *Věděli jste, že dopravní průmysl tak odpovídá z 12% za změnu klimatu?*

4) Supermarket

- *Instrukce: Vytvořte obraz ze supermarketu – ze sekce potravin*

Velkoobchody dodávají zboží do menších prodejen. Jídlo skladují ve velkých halách, které musí chladit nebo vytápět. Sklady a haly zabírají rozsáhlé plochy. Supermarkety a obchody prodávají jídlo zákazníkům. Po uplynutí data minimální trvanlivosti ho vyřazují.

Příloha 2: Harmonogramu – Informace k potravinám

Jablko

- Věděli jste, že s každým vyhozeným jablkem vyhadujeme tolik pitné vody, jako kdybychom 18x spláchli toaletu?
- Než uzraje jedno jablko, spotřebuje celkem 125 litrů vody
- Ovoce a zelenina patří k potravinám, se kterými se nejvíce plýtvá. Celosvětově se vyhodí 58% z každoroční produkce. Plýtvání probíhá nejvíce v USA a Evropě. Nejméně v Subsaharské Africe.

Krajíc chleba

- Obilí pro mouku na 1 chléb (o hmotnosti 800 g) potřebuje ke svému růstu 1 286 litrů vody
- 1/3 všeho pečiva se v Evropě vyhazuje
- Jeden vyhozený krajíc chleba = k jeho získání byla třeba energie, která by stačila na:
 - Svícení jednou stolní lampou po dobu 2,4 hodiny
 - Cestu autem dlouhou 0,15 kilometru (=150 metrů)

Hovězí steak I

- Na vyprodukování 1 hovězího řízku je třeba 3083 litrů vody. S každým řízkem o hmotnosti 200 gramů tedy zkonsumujeme tolik vody, kolik se vejde například do 16ti napuštěných van, nebo která odpovídá 333 spláchnutím toalety.
- Tento jeden řízek potřebuje ke svému vzniku 7m² zemědělské půdy. Což je plocha, na které by mohlo být vypěstováno 27 kilogramů brambor.
- Jeden vyhozený hovězí řízek = k jeho získání byla třeba energie, která by stačila na:
 - Svícení jednou stolní lampou po dobu 70 hodin
 - Cestu autem dlouhou 4,89 kilometrů

Hovězí steak II

- Třetina zemědělské půdy ve světě slouží k pěstování krmiva pro hospodářská zvířata, zejména sóji. Neustálé zvyšování produkce masa je například jednou z hlavních příčin ničení pralesů v Amazonii. Do České republiky se každoročně dováží více než půl milionu tun sóji. Není to však způsobeno tím, že by Češi měli v lásce sójové maso či tofu, ale naopak tím, že mají rádi opravdové maso. Maso, tedy zvířata, která jíme, se musí něčím krmit. A hlavním krmivem pro evropskou drůbež a vepře je právě sója dovezená z Jižní Ameriky. Sójová pole tam mají plochu větší než celé Německo a neustále se zvětšují. Jeden hektar půdy s rýží či bramborami přitom nasytí zhruba 20 lidí ročně, ale stejná plocha sloužící jako pastva pro krávy by nakrmila jednoho či dva lidi. Krmivo je nutné zavlažovat, a proto je takzvaná vodní stopa hovězího masa – tedy množství vody potřebné na výrobu jednoho kilogramu – neuvěřitelných 15 415 litrů.

Příloha 3: Vzor dotazníku

Dotazník o potřebách učitelů

Dobrý den,

děkujeme Vám za ochotu podílet se na našem výzkumu. Tento krátký dotazník je určen pedagogům středních škol a gymnázií. Jeho cílem je identifikovat nedostatky v materiálech pro střední školy a gymnázia v oblasti globálního rozvojového vzdělávání / výuky o globálních souvislostech. Dalším záměrem je definovat aktuální potřeby pedagogů v této oblasti. Zjištěné informace budou využity organizací ADRA, o.p.s. pro přípravu metodických materiálů.

Emailová adresa slouží pouze k identifikaci respondentů a nebude využita pro jiné účely. V případě zájmu Vám zašleme výsledky šetření - prosím potvrďte na konci dotazníku.

***Povinné pole**

1. E-mailová adresa *

Identifikace školy

2. Na jaké škole vyučujete? *

Označte jen jednu elipsu.

Čtyřleté gymnázium / odpovídající stupeň víceletého (kód K)

Přeskočte na otázku 4

Střední odborná škola s maturitou (kód L, M)

Přeskočte na otázku 3

Střední škola s výučním listem (kód E, H) Jiné:

Identifikace odborné školy

3. Uvedte prosím odborné zaměření a název vaší školy. *

Identifikace respondenta

4. Jste žena nebo muž? *

Označte jen jednu elipsu.

žena

muž

5. Kolik je Vám let? *

6. Jste třídní učitel/ka? *

Označte jen jednu elipsu.

ano

ne

7. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe? *

8. Jaké předměty vyučujete? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Český jazyk
- Cizí jazyk
- Společenské vzdělávání (ZSV, Občanská výchova, Dějepis)
- Přírodovědné vzdělávání (Chemie, Fyzika, Biologie)
- Přírodovědné vzdělávání (Zeměpis)
- Matematika
- Estetické vzdělávání (VV, HV)
- Vzdělání v informačních a komunikačních technologiích (ICT)
- Ekonomické vzdělávání
- Tělesná výchova
- Odborné vzdělávání (odborné předměty, praxe nebo odborný výcvik)

Jiné: _____

9. S jakými tématy výuky o globálních souvislostech / globálního rozvojového vzdělávání již máte zkušenost a/nebo plánujete jejich zařazení?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

	Mám zkušenost	Toto téma plánuji do výuky zařadit (i) v budoucnu
Životní prostředí a jeho ochrana (změna klimatu, znečištění, biodiverzita)	☐	☐
Zdraví (nemoci, pitná voda, dostupnost zdravotní péče)	☐	☐
Demokracie, dobré vládnutí, lidská práva	☐	☐
Interkulturní témata (předsudky, podobnosti a rozdílnosti, identita, náboženství, kulturní globalizace)	☐	☐
Konflikty - jejich příčiny, důsledky, řešení, prevence, mír	☐	☐
Chudoba - příčiny, následky, historické souvislosti	☐	☐
Nerovnost, sociální spravedlnost	☐	☐
Dostupnost vzdělání	☐	☐
Migrace	☐	☐
Rovnost mužů a žen, gender	☐	☐
Světové hospodářství, mezinárodní obchod a trh, ekonomický růst, globalizace	☐	☐
Potraviny a zemědělská produkce, výroba a spotřeba zboží, plýtvání potravinami	☐	☐
Udržitelný rozvoj (přírodní zdroje a jejich čerpání, nakládání s odpady, technologická inovace)	☐	☐

Rozvojová spolupráce,
humanitární pomoc,
mezinárodní spolupráce

10. Máte zkušenost s výukou témat globálního rozvojového vzdělávání/
globálních témat/souvislostí? * Označte jen jednu elipsu.

ano *Přeskočte na otázku 11*

ne *Přeskočte na otázku 26*

Ano, mám zkušenost s výukou témat globálního rozvojového vzdělávání/ globálních
témat/souvislostí.

11. Při jaké příležitosti jste se poprvé setkala s tématy globálního rozvojového
vzdělávání/ globálních témat/souvislostí? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Při studiu
 V rámci odborného kurzu
 Z médií
 Od kolegů
 Z nabídky neziskových organizací
 Od přátel

Jiné: _____

12. Jak často zařazujete témata globální výchovy do výuky? *

Označte jen jednu elipsu.

- Velmi často (alespoň 1x za týden) Spíše
- často (1x za měsíc)
- Spíše nahodile (1x za pololetí)
- Velmi málo (1x za rok)
- Vůbec

13. Podle čeho vybíráte, která témata do výuky zařadit? *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Podle relevance k mé specializaci
- Podle urgencye problému
- Podle přání žáků
- V návaznosti na aktuální dění
- Podle dostupných materiálů

Jiné: _____

Materiály

14. Jaké materiály využíváte při výuce globálních témat? Vyberte prosím dva nejčastější zdroje. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Učebnice
- Materiály státních institucí
- Materiály neziskových organizací
- Odborné články
- Vlastní materiály
- Články z internetu, webové stránky

Jiné: _____

15. Považujete nabídku materiálů ke globálním tématům (výukové lekce, podklady k výuce, kurzy) za dostatečnou? * Označte jen jednu elipsu.

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

16. Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku. *

17. Jaké organizační formy výuky nejčastěji využíváte při výuce globálních témat? Uvedte prosím maximálně dvě možnosti. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Hromadná (frontální) výuka
- Skupinová (kooperativní) výuka
- Samostatná práce (individualizovaná výuka)
- Diferencovaná výuka
- Projektová výuka

Jiné: _____

18. Jaké výukové metody nejčastěji využíváte při výuce globálních témat? Uvedte prosím maximálně tři možnosti. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Slovní metody (výklad, vyprávění, vysvětlování)
- Dialogické metody (rozhovor, diskuze, dialog)
- Písemné metody (písemná cvičení, tvorba textu)
- Práce s textem
- Názorně-demonstrační (pozorování, simulace) Práce
- se schématy a myšlenkovými mapami
- Dovednostně praktické (výtvarné, pohybové)
- Aktivizující metody (situační, dramatické) Jiné:

19. Jaké kompetence, hodnoty a postoje podle Vás rozvíjí výuka globálních témat a souvislostí / globálního rozvojového vzdělávání? *

20. Výuka globálních témat má svá specifika. Kolik času je podle Vás třeba věnovat výuce jednoho tématu? * *Označte jen jednu elipsu.*

- Jedna vyučovací hodina (45 minut)
- Projektový blok (2x 45 minut)
- Projektový blok (3x 45 minut)
- Projektový blok (4x 45 minut)
- Projektový den
- Jiné:

21. Zdůvodněte prosím svou odpověď na předchozí otázku. *

22. Jaké metody a formy jsou podle Vás nejvhodnější pro výuku globálních témat? Uveďte prosím maximálně pět možností. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Hromadná (frontální) výuka
- Skupinová (kooperativní) výuka
- Samostatná práce (individualizovaná výuka)
- Diferencovaná výuka
- Projektová výuka
- Slovní metody (výklad, vyprávění, vysvětlování)
- Dialogické metody (rozhovor, diskuze, dialog)
- Práce s textem
- Písemné metody (písemná cvičení, tvorba textu) Názorně-demonstrační
- (pozorování, simulace)
- Práce se schématy a myšlenkovými mapami
- Dovednostně praktické (výtvarné, pohybové)
- Aktivizující metody (situační, dramatické)

Jiné: _____

23. Svou předchozí odpověď prosím zdůvodněte. *

24. V jakých předmětech by měla být globální témata podle Vás vyučována?

*

Označte jen jednu elipsu.

- V předmětech obsahově odpovídajících danému tématu (geografická témata v zeměpisu, sociální nerovnost v občanské výchově apod.)
- Uvítal(a) bych mezioborové propojení v "netradičních" předmětech (matematika, biologie, dějepis)

25. Uvedte prosím konkrétní předměty. *

Přeskočte na otázku 35

Ne, nemám zkušenost s výukou témat globálního rozvojového vzdělávání/
globálních témat/souvislostí.

26. Znáte pojem globální rozvojové vzdělávání (GRV)? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

27. Považujete výuku globálních témat a souvislostí za důležitou? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

28. Rozved'te prosím svou předchozí odpověď. *

29. Jaké kompetence, hodnoty a postoje podle Vás rozvíjí výuka globálních témat a souvislostí / globálního rozvojového vzdělávání? *

30. Z následujícího seznamu globálních témat vyberte prosím 2-3 témata, která jsou podle vás nejdůležitější. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Životní prostředí a jeho ochrana
 - Zdraví (nemoci, pitná voda, dostupnost zdravotní péče)
 - Demokracie, dobré vládnutí, lidská práva
 - Interkulturní témata (předsudky, podobnosti a rozdílnosti, identita, náboženství, kulturní globalizace)
 - Konflikty - jejich příčiny, důsledky, řešení, prevence, mír
 - Chudoba - příčiny, následky, historické souvislosti
 - Nerovnost, sociální spravedlnost
 - Dostupnost vzdělání
 - Migrace
 - Rovnost mužů a žen, gender
 - Světové hospodářství, mezinárodní obchod a trh, ekonomický růst, globalizace
 - Potraviny a zemědělská produkce, výroba a spotřeba zboží
 - Udržitelný rozvoj (přírodní zdroje a jejich čerpání, nakládání s odpady, technologická inovace)
 - Rozvojová spolupráce, humanitární pomoc, mezinárodní spolupráce
- Jiné: _____

31. Uvažoval(a) jste nad jejich zařazením do výuky? *

Označte jen jednu elipsu.

- Ano *Přeskočte na otázku 32*
- Ne *Přeskočte na otázku 34*

Ano, uvažuji / uvažoval/a jsem nad jejich zařazením do výuky.

32. Pokuste se prosím identifikovat největší překážky, proč se Vám to nepodařilo.

*

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Nedostatek materiálů
- Absence podpory ze strany vedení školy

-
-
- Nedostatek informací o tématu
- Nezáměr ze strany žáků
- Nedostatek času na přípravu
- Nedostatek prostoru v harmonogramu výuky Jiné:

33. Kolik času v harmonogramu byste zvládl/a věnovat výuce globálních témat a souvislostí? *

Označte jen jednu elipsu.

- Jedna vyučovací hodina (45 minut)
- Projektový blok (2x 45 minut)
- Projektový blok (3x 45 minut)
- Projektový blok (4x 45 minut)
- Projektový den
- Jiné:

Přeskočte na otázku 35

Ne, neuvažuji o zařazení do výuky.

34. Z jakého důvodu neuvažujete o zařazení globálních témat a souvislostí do výuky? *

Přeskočte na otázku 35

Konec
dotazníku

Děkujeme Vám za vyplnění dotazníku. Vaši odpověď využijeme při tvorbě metodické příručky pro výuku o globálních souvislostech pro střední školy v roce 2021. Všechny naše vzdělávací projekty naleznete na našem webu - <https://www.adra.cz/oddeleni-vzdelavani>.

Odesláním dotazníku beru na vědomí, že ADRA, o. p. s., zpracovává moji e-mailovou adresu ve smyslu platných právních předpisů na ochranu osobních údajů. Zpracování probíhá v souladu s platnými právními předpisy a interními předpisy ADRA, o.p.s. Více informací o zpracování osobních údajů společností ADRA, o.p.s., naleznete na: <https://adra.cz/o-nas/ochrana-osobnich-udaju-gdpr>.

S přáním všeho dobrého

Tým ADRA

35. Mám zájem o zaslání výsledků šetření na email

Označte jen jednu elipsu.

ano

ne

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře